

ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล
ของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

มนตรี จันทะแจ่ม *

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์ทำงาน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 220 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย(Sample random sampling) โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ได้จำนวน 140 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 40 ข้อ 4 ด้าน คือ ด้านนิติธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วมและด้านความคุ้มค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย 2 กลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน ใช้สถิติ t-test และ 3 กลุ่มใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one way ANOVA)

ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ พบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลในโรงเรียนที่มีเพศและประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นในภาพรวมไม่ต่างกัน และรายด้าน ด้านความโปร่งใสต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ

ความคิดเห็น การบริหารแบบมีส่วนร่วม หลักธรรมาภิบาล

*สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลก และความเจริญทางเทคโนโลยีที่รุดหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศต่างๆ ทั่วโลกมากกว่าอดีตที่ผ่านมา ประเทศใดที่มีการเตรียมความพร้อมย่อมสามารถเผชิญและแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันท่วงที ดังนั้นจึงพบว่าในเวลานี้และในอนาคตข้างหน้าประเทศต่างๆ กำลังให้ความสำคัญต่อการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดี เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้กับประเทศชาติของตนในอนาคตที่จะสามารถรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลกได้ทันสถานการณ์ (วิภาส ทองสุทธิ, 2551, หน้า 1) ประสิทธิภาพและการปฏิบัติงานของการบริหารย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการบริหารงาน รวมทั้งประสบการณ์และทักษะการบริหารงานของผู้บริหาร ในการดำเนินงานของผู้บริหารจำเป็นต้องมีกระบวนการในการชักนำบุคคลในองค์กรให้มีความตั้งใจทำงานให้ประสบความสำเร็จ โดยเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกันปฏิบัติงาน บุคลากรทุกคนควรมีส่วนร่วมในการทำงาน เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน (อคิน รพีพัฒน์, 2547) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ ตลอดจนการมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพื่อให้เกิดเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และทำให้เป็นการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป เพราะเมื่อบุคลากรมีความร่วมมือกันแล้วก็จะทำให้งานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good governance) หรือธรรมาภิบาลเป็นหลักการสากลที่ถูกยอมรับว่าเป็นหลักการที่การบริหารงานภาครัฐจะต้องยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ เพื่อก่อให้เกิดการบริการงานหรือการปกครองที่ปลอดจากการทุจริตในรูปแบบต่างๆ และยังช่วยให้สามารถระงับถึงลักษณะของการปกครองที่ไม่ดีอีกด้วย ในแง่ของการเมืองการปกครอง ธรรมาภิบาลถูกใช้เกี่ยวกับการตัดสินใจที่มีความเป็นประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการตัดสินใจเชิงนโยบาย (Jolle Demmer et al, 2004, p.7)

สำหรับการบริหารจัดการในสถานศึกษา ได้นำหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลสำคัญในการกำหนดบทบาทของครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ผู้บริหารต้องมีการเปลี่ยนแปลงจากระบบเดิม โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความเป็นผู้นำ มีการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล เพราะผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษาและคณะครูใช้กระบวนการทางการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งหมายรวมถึงการบริหารทรัพยากรเพื่อการศึกษาให้เกิดผลผลิตทางการศึกษาตามที่ประเทศชาติต้องการ การรับรู้หลักการบริหารจัดการ

โดยใช้หลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อครู จึงเป็นข้อมูลที่จำเป็นอย่างยิ่งในการบริการการศึกษา

ปัจจุบันกลุ่มโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีจำนวน 3 โรงเรียน แต่ละแห่งมีความพยายามที่จะจัดการเรียนการสอนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับแนวทางปฏิรูปการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนให้มากที่สุด ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จนั้นขึ้นอยู่กับบุคลากรภายในสถานศึกษา เนื่องจากสภาพการบริหารภายในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ พบว่าครูและบุคลากรทางการศึกษายังขาดความรู้ความเข้าใจในอำนาจหน้าที่ของแต่ละบุคคล ขาดการยอมรับและปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษา ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ยังพบว่าไม่เป็นไปตามแผนการปฏิบัติการประจำปี การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เช่นบุคลากร ชุมชน เข้ามาวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร และการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในสถานศึกษายังไม่ปรากฏเป็นรูปธรรมเท่าที่ควร

จากปัญหาที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล 4 ด้าน คือ ด้านนิติธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วม และด้านความคุ้มค่า ว่ามีมากน้อยอยู่ในระดับใด และครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนจะมีความคิดเห็นแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้เป็นข้อมูลในการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลเพื่อให้เกิดระบบและการบริหารจัดการที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์ทำงาน

ขอบเขตของการวิจัย

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของครูกลุ่มโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศและประสบการณ์ทำงาน และตัวแปรตาม คือ ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ซึ่งแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านนิติธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วมและด้านความคุ้มค่า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูกลุ่มโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 220 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูกลุ่มโรงเรียน

สังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ โดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970, pp.607-610) โดยได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 140 คน และเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Sample random sampling)

วิธีการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ (check list) เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบ ได้แก่ เพศและประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ประกอบด้วย ด้านนิติธรรม ด้านความโปร่งใส ด้านการมีส่วนร่วมและด้านความคุ้มค่า

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ และร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหาด้านต่างๆ ตามกรอบที่กำหนดไว้ แล้วเสนอบริการที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาสาระความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา จากนั้นนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยนำมาคำนวณค่า IOC (Index of item object congruence) และปรับปรุงเนื้อหาให้มีคุณภาพ มีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .6-1 เมื่อได้แบบสอบถามที่ได้คุณภาพแล้ว นำไปทดลองใช้กับครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำนวน 30 คน และนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้วิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม .915 และนำแบบสอบถามที่ได้รับความเห็นชอบแล้ว จัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้เก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากขอหนังสือจากอาจารย์ที่ปรึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ถึงครุครูในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ โดยผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำมาวิเคราะห์ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์ และถูกต้องเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล
2. นำแบบสอบถามที่มีข้อความสมบูรณ์มาจัดระเบียบข้อมูลลงรหัส
3. วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ และประสบการณ์การทำงานโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ โดยใช้ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เป็นรายชื่อ รายด้าน และภาพรวม แล้วนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย
5. วิเคราะห์เปรียบเทียบบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ จำแนกตามเพศวิเคราะห์โดยการหาค่า t - test
6. วิเคราะห์เปรียบเทียบบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ วิเคราะห์โดยค่า One Way Analysis of Variance ถ้าพบว่า ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงนำค่าคะแนนเฉลี่ยเป็นรายชื่อ ใช้การทดสอบ โดยวิธีเชฟเฟ (Scheffe's Post hoc Comparison)

ผลการวิจัย

1. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีประสบการณ์การทำงาน 10-20 ปี
2. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านนิติธรรมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
3. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในด้านนิติธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีการกำหนดออกกฎระเบียบต่างๆ ของสถานศึกษาที่สอดคล้องตามอำนาจของกฎหมายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ มีการถ่ายโอนภาระหน้าที่และภารกิจแก่ผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
4. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา ในด้านความโปร่งใส ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า มีระบบบริหารการเงินและพัสดุที่รัดกุม โปร่งใส ตรวจสอบได้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ แจ้งหลักเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบให้บุคลากรภายในสถานศึกษาทราบมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด
5. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในด้านการมีส่วนร่วม ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ส่งเสริมสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย ภายในสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยสูงสุด และบุคลากรมีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพการณ์และปัญหาของสถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

6. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในด้านความคุ้มค่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่ามีการวางแผน กำหนดอัตราค่าจ้างในสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษามีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

7. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาที่มีเพศต่างกันความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในภาพรวมไม่ต่างกัน ส่วนด้านความโปร่งใส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

8. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในภาพรวมไม่ต่างกันส่วนด้านความโปร่งใส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์มีประเด็นสำคัญที่จะนำมาอภิปราย ดังนี้

1. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการของการให้ผู้ที่บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล สถานศึกษาจึงนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมซึ่งเป็นภารกิจที่สำคัญ มุ่งส่งเสริมให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษาเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ด้านความโปร่งใสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ในการบริหารจัดการสถานศึกษา การบริหารงบประมาณมีความสำคัญจึงต้องมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ เพื่อที่จะสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษา ซึ่งเป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปี ประชุมชี้แจงรายละเอียดงบประมาณแก่คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณชนทราบซึ่งสอดคล้องกับสมาคมผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย (2544, หน้า 51-52) กล่าวว่าหลักความโปร่งใสเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูล ข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษา ที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวกและมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้อง

ชัดเจนและสอดคล้องกับการศึกษาของจตุตติมา ชำนาญเพชร (2558, หน้า 113) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ โดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การประเมินผลใช้หลักความ โปร่งใสมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือการวางแผนใช้หลักความคุ้มค่าแสดงให้เห็นว่าการบริหาร จัดการที่ดีต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยสร้างสำนึกที่ดีในการบริหารงานอย่างมี ประสิทธิภาพ โปร่งใส นั้น จะต้องสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงานให้สอดคล้องกับความ ต้องการกับบริบทของสถานศึกษา

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อในแต่ละด้านพบว่า

1.1 ด้านนิติธรรม ความคิดเห็นของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีการกำหนด ออกกฎระเบียบต่างๆ ของสถานศึกษาที่สอดคล้องตามอำนาจของกฎหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การบริหารโรงเรียนในปัจจุบันหากมีการบริหารผิดพลาดก่อให้เกิดผลเสียแก่ทางราชการหรือต่อ องค์กร และต่อตัวบุคคล มีเรื่องร้องทุกข์กล่าวโทษ ฟ้องร้องเป็นคดีความ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของธีระ รุญเจริญ(2546, หน้า49) กล่าวว่าโรงเรียนได้นำระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการ บริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 ประกาศในพระราชกิจจานุเบกษา ฉบับประกาศทั่วไป เล่ม 116 ตอนที่ 63 วันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2542 มาใช้ในการบริหารงาน และสอดคล้องกับการศึกษา ของโสภณ จันทวงศ์ (2555, หน้า112) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักธรร มาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานองคาย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารตามหลักนิติธรรมเป็นแนวทางให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน คณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน สร้างความเป็นระเบียบวินัยใน สถานศึกษาทุกคนยอมรับกฎระเบียบข้อบังคับที่กำหนดขึ้นร่วมกัน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษา จะต้องคอยกำกับดูแลส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับต่างๆ อันจะส่งผลให้การ ดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและมีประสิทธิภาพ

1.2 ด้านความโปร่งใส ความคิดเห็นของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ มีระบบบริหาร การเงินและพัสดุที่รัดกุม โปร่งใส ตรวจสอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการบริหารจัดการการเงินและ พัสดุ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมกันวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณต่างๆ ของสถานศึกษาเป็นไปตาม แผนปฏิบัติงาน ดำเนินการตามระเบียบของทางราชการอย่างถูกต้อง โปร่งใสและสามารถตรวจสอบ ได้ เปิดเผยต่อสาธารณชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2546 : 121-122) ได้กล่าวถึง

การบริหารงบประมาณและการเงินแบบใหม่ว่า โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญกับการวางแผน กำหนดเป้าหมายและจัดลำดับความสำคัญของการใช้เงินให้ชัดเจน กล่าวคือ ต้องให้ความสำคัญกับ กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอันดับแรกและในการดำเนินงานก็ต้องแสดงให้เห็นว่า ได้ใช้ งบประมาณที่สอดคล้องกับแผน เป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา และสอดคล้องกับ การศึกษาของจิรนนท์ สมน้อย (2559, หน้า 115) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหาร งบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลโรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ผลการวิจัยพบว่าสภาพการบริหารงบประมาณตามหลักธรรมาภิบาลของ โรงเรียนขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า หลักความ โปร่งใส มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ หลักคุณธรรม ค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ หลักความคุ้มค่า

1.3 ด้านการมีส่วนร่วม ความคิดเห็นของครู โรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือส่งเสริมสนับสนุนการปกครองแบบประชาธิปไตย ภายในสถานศึกษาทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าในการบริหารแบบมี ส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลผู้บริหารเปิด โอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน ด้านต่างๆ เช่น การมีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจ ของผู้บริหาร ตลอดจนการให้โอกาสอย่างมีอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมาย และนโยบาย จึงปลูกฝังให้เกิดความมีประชาธิปไตยในสถานศึกษาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของจันทรานี สงวนนาม (2545, หน้า 71) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้ 1. ก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างผู้บริหารและผู้ร่วมงานทุกระดับในองค์กร 2. ลดความ ขัดแย้งในการทำงาน เพิ่มความไว้วางใจซึ่งกันและกันมากขึ้น 3. สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน 4. ช่วยให้ผู้ร่วมงานมีสุขภาพจิตดี ทุกคนมีงานทำ 5. สร้างความเป็นประชาธิปไตยในองค์กร 6. ลด ค่าใช้จ่ายและใช้ทรัพยากรอย่างทะนุถนอม 7. ช่วยให้การใช้งบประมาณเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 8. ช่วยให้พนักงานเกิดความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร และสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาลำพิ่ง ธีรปัญญา (2554, หน้า 104) ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยม จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าการบริหาร งานตามหลัก ธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัธยมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน สำหรับด้าน การมีส่วนร่วมเมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อ พบว่าการบริหารมีความเป็นประชาธิปไตย บุคลากรมีอิสระทางความคิด สามารถแสดงความคิดเห็นได้ เปิดโอกาสให้ครูและนักเรียนเข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องที่มีความสำคัญ

1.4 ด้านความคุ้มค่า ความคิดเห็นของครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือมีการวางแผน กำหนดอัตราค่าจ้างภายในสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจนทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า โรงเรียนสังกัดเทศบาล เป็นโรงเรียนขนาดใหญ่ มีการกำหนดนโยบายของสถานศึกษา ร่วมกันวางแผนอัตราค่าจ้างภายใน สถานศึกษาไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของดวงแก้ว กอแก้ว (2543, หน้า17) ได้ กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็นด้วยการที่ผู้บังคับบัญชาได้ขอความ ร่วมมือจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร มีการเปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการกำหนด เป้าหมายของงานและสอดคล้องกับการศึกษาของไพรวลัย ชาติโร (2558, หน้า114)ได้ทำการวิจัย เรื่อง การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนัก การศึกษาสำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ครูมีความคิดเห็นต่อการ บริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักการศึกษา สำนักงานเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร ภาพรวม อยู่ในระดับมาก คือด้านหลักคุณธรรม ด้านหลัก ความคุ้มค่า ด้านหลักความรับผิดชอบด้านหลักความโปร่งใสด้านหลักความมีส่วนร่วม และข้อที่มี ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านหลักนิติธรรม ตามลำดับ สำหรับด้านความคุ้มค่าเมื่อพิจารณารายละเอียด แต่ละข้อ พบว่าผู้บริหารต้องมีการวางแผนอัตราค่าจ้าง จัดสรรตำแหน่งบุคลากรให้เหมาะสม

2. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์บุคลากร ทางการศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล ของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในภาพรวมด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมตามหลัก ธรรมาภิบาล การมีส่วนร่วมในการบริหาร คือ วิธีที่ผู้บริหารได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วน ร่วมในการบริหารงานด้านต่างๆ ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการให้โอกาสกับบุคลากรที่จะตัดสินใจร่วมกันเพื่อสนองนโยบายของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของChapin (1997, p. 317) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมในงานออกเป็น 4 ประเภทดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 3. การมีส่วน ร่วมในผลประโยชน์ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และสอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ วรรณสมากล (2557, หน้า 111) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูในการใช้หลักธรรมาภิบาล ในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเครือข่ายรัชฎา สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาภูเก็ต ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูในการใช้ หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศและ

ประสบการณ์การสอน พบว่าไม่แตกต่างกัน

สำหรับรายด้าน พบว่าด้านความโปร่งใสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยเพศหญิงมีความคิดเห็นสูงกว่าเพศชายซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูเพศหญิงมีความเชื่อมั่น ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักหลักธรรมาภิบาล มีความไว้วางใจในระบบการทำงานภายในสถานศึกษา โดยส่วนใหญ่ครูเพศหญิงจะมีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ภายในสถานศึกษามากกว่าครูเพศชาย จึงมีความคิดเห็นด้านความโปร่งใสสูงกว่าเพศชาย ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาลำพิ่ง ธีรบุญโญ(2554, หน้า 105) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิม จังหวัดนครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมจำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ประสบการณ์ทำงานและมีระดับการศึกษาต่างกัน พบว่ามีความคิดเห็นต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนนวมินทราชูทิศมัชฌิมไม่แตกต่างกันทุกด้าน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ครูโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ บุคลากรทางการศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน มีความคิดเห็นของครูต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์ในภาพรวมด้านไม่แตกต่างกันทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์น้อยและครูที่มีประสบการณ์มาก มีความคิดเห็นต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน เพราะว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษา เป็นการบริหารเพื่อประโยชน์แก่ทางราชการ โดยไม่ได้คำนึงถึงประสบการณ์ของแต่ละบุคคล แต่คำนึงถึงประโยชน์ที่เกิดแก่สถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอนันต์ วรรณสมากุล(2557, หน้า 111)ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของครูในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเครือข่ายรัชฎา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากฎเก็ด ผลการวิจัยพบว่าการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหาร โรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามเพศและประสบการณ์การสอน พบว่าไม่แตกต่างกัน

สำหรับรายด้าน พบว่าด้านความโปร่งใสแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีประสบการณ์ในการทำงานน้อยกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการทำงาน 11-20 ปี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี ยังถือว่า มีประสบการณ์น้อยที่สุด จึงมีความเชื่อมั่นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาล

ด้านความโปร่งใส เพราะอาจมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานด้านการบริหารน้อยกว่าครูที่มีประสบการณ์มาก หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นลูกน้องทำงานตามคำสั่งของหัวหน้างาน ไม่ได้มีบทบาทในการบริหารเมื่อเทียบกับครูที่มีประสบการณ์มากกว่า จึงมีความคิดเห็นด้านความโปร่งใสสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ 11- 20 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของปนัดดา จิตคง (2557, หน้า 100) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลตามทัศนะของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีเพศต่างกันมีทัศนะต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกัน มีทัศนะต่อการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลโดยรวมไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

1.1 ด้านนิติธรรม ควรให้ความรู้ความเข้าใจพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ให้ความรู้ความเข้าใจในอำนาจ ภาระหน้าที่ของแต่ละบุคคล ควรให้มีการถ่ายโอนภาระหน้าที่ และภารกิจแก่ผู้ร่วมงานอย่างเหมาะสม ยึดหลักความเป็นธรรมความเสมอภาคในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.2 ด้านความโปร่งใส ผู้บริหารมีความโปร่งใสในการบริหารงาน สามารถตรวจสอบได้ ควรแจ้งหลักเกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบให้บุคลากรภายในสถานศึกษาทราบ มีผลตอบแทนให้แก่บุคลากรที่ปฏิบัติงานเป็นผู้สำเร็จ และมีประสิทธิภาพสูง มีระบบคัดเลือกบุคลากรที่เข้ามาปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส และมีระบบการตรวจสอบการทำงานในหน่วยงานที่มีขั้นตอนและวิธีปฏิบัติ อย่างมีประสิทธิภาพสูง

1.3 ด้านการมีส่วนร่วม เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการรับรู้สภาพการณ์ และปัญหาของสถานศึกษา ส่งเสริม ประสานสัมพันธ์และการทำงานเป็นทีม สร้างเครือข่ายในการทำงาน การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดำเนินการไปตามแผนปฏิบัติการประจำปีโดยให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม และเปิดโอกาสให้ประชาชนหรือบุคลากรภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และการปฏิบัติ

1.4 ด้านความคุ้มค่า ควรมีการบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา ให้สถานศึกษาให้บริการแหล่งเรียนรู้ อาคาร สถานที่ บุคลากรแก่ชุมชน พัฒนาบุคลากรมีความรู้ความสามารถ และมีความชำนาญในภาระงานที่รับผิดชอบ และส่งเสริมให้มีการใช้สื่อ เทคโนโลยี เครื่องมืออุปกรณ์ที่ทันสมัยต่างๆ ทั้งในการจัดการเรียนการสอนและดำเนินงานภายในสถานศึกษา เพื่อลดต้นทุน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครอง ชุมชนต่อการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดเทศบาลเมืองบุรีรัมย์

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารในสถานศึกษา

2.3 ควรศึกษาปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักธรรมาภิบาลในสถานศึกษา

บรรณานุกรม

- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2545). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ : บุคพอยท์.
- จตุติมา ชำนาญเพชร. (2558). *การบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- ดวงแก้ว กอแก้ว. (2543). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับความพึงพอใจ ในการปฏิบัติงานความผูกพันในองค์กรและเจตคติต่อองค์กร : กรณีศึกษา ธนาคาร กรุงเทพ จำกัด มหาชน สาขาบางกะปิ. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (รัฐศาสตร์). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*
- พระมหาลำพึง ชีรปัญญา. (2554). *การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โรงเรียนนวมินทราชูทิศฉะเชิงมิศ จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.*
- รุ่ง แก้วแดง. (2546). *โรงเรียนนิติบุคคล. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด*
- โสภณ จันทร์ทวงศ์. (2555). *ศึกษาการบริหารการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*
- สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.(2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554). กรุงเทพฯ : ผู้แต่ง.*
- อคิน รพีพัฒน์. (2547). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข.*
- อนันต์ วรรณสมกุล. (2557). *ความคิดเห็นของครูในการใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเครือข่ายรัชฎา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดมศึกษาภูเก็ต. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต.*
- Jolle Demmer, Alex E. Fernández Jilberto and Barbara Hogenboom. (2004). *Good Governance in the Era of Global Neoliberalism : Conflict and depolitsation in Latin America, Eastern Europe, Asia and Africa*. New York : Routledge.